

LLEGENDES I TRADICIONS DE L'EMPORDÀ (III)

SANT JOAN: LA NIT DE LES FOGUERES

La vigília de Sant Joan es feien les fogueres davant les cases de pagès, per guardar-les dels mals esperits, de les malalties i dels embruixaments. Ja dies abans, els vailets havien d'anar a recollir brosses i trastos vells per tot arreu per fer la pila el més gran possible, competint amb les cases veïnes, miraven també de posar-hi barrejat

branques verdes per fer força fum, romaní i farigola per fer olor, també l'àvia ens donava unes fulles de llaurer beneïdes del dia de rams que en cremar-se espantaven les bruixes i els éssers malignes. Posaven tota classe d'estris i damunt la pila una cadira vella o un ninot fet per nosaltres mateixos que deien – era una bruixa- . A Pals, solament érem els nois que preparaven les fogueres i les enceníem, perquè deien que si era una noia que l'encenia, aquell any seria molt sec i no plouria. Si el foc es feia dins la vila solament se'n feia un de comunal, tothom hi portava tota classe d'estris vells i els anava apilant a la plaça i en el moment d'encendre'l, l'encarregat sempre era l'home de més edat del poble o el capellà. I feien una ballada de sardanes voltant la pila de foc. Deien que els nois que aconseguïen saltar 7 vegades el foc sense cremar-se la roba es casarien abans d'un any. També que els malalts que aconseguïssin saltar sobre la foguera no moririen abans d'un any. Per saltar, s'havia d'anar amb poca roba i que mentre s'aconseguís saltar la foguera, el malalt no moriria. Les bruixes que volen amb la seva escombria en el dia d'avui es tornen boges i no saben on posar-se per el neguit del foc i el fum de la foguera .

Les noies que volien casar-se, aquesta nit havien de tirar tres faves sota el llit, una sencera amb tota la pell, l'altra mig pelada i la última tota pelada. L'endemà sense mirar, en aixecar-se i a palpentes agafaven una de les tres faves . Si agafaven la fava pelada el futur marit seria pobre, si era la mig pelada el marit seria de classe mitjana i si l'agafava amb tota la pela, el seu marit seria molt ric. Si tenien més d'un pretendent i volia saber quin seria el futur marit, abans d'anar a dormir posaven fora la finestra uns papers amb els noms dels pretendents i sobre de cada paper una carxofa. L'endemà, en aixecar-ser, es mirava la carxofa més oberta i el paper que es trobava sota d'ella es el que contenia el nom del seu futur marit.

Durant la nit del solstici d'estiu, les noies que volien iniciar-se com a bruixes anaven a la platja, es treien tota la roba i es rebotaven nues per la sorra, com boges. Després pujaven damunt la roca negra que es troba a uns 500 metres del port al costat del camí ral que va a la vila. Des de sobre la roca, passaven la resta de la nit adorant al dimoni. L'endemà a la matinada, abans que sortís el sol se'n tornaven a casa seva per no ser vistes

per molts dels pescadors de la vila, que passaven pel camí ral.

Sant Joan és el dia més llarg de l'any, és el dia que té més hores de llum: el solstici d'estiu. Aquests dies- si busquem molt- podem trobar unes peres petites que es diuen de Sant Joan o de set en boca. De petits anàvem amb els amics a buscar-les en el mateix perer i era l'únic dia que agafàvem les peres més petites de l'arbre per mirar si podíem posar les set a la boca i fer- així, realitat el refrany.

El dia d'avui, de Sant Joan es menja una coca dolça, adornada amb pinyons i fruites confitades i plena de crema. Ara el cava ha desplaçat als extraordinaris vins dolços per acompanyar la coca, com el moscatell, els rancis, les malvasies, misteles o el garnatxes que tan de temps havien estat els acompanyants deliciosos d'aquestes coques.

El dia de Sant Joan tal com reflecteixen les constitucions catalanes, el declararen el dia de Pau i Treva. Quan els catalans estaven en guerra paraven la lluita durant 24 hores perquè els soldats poguessin anar a celebrar la diada, resar i fer les grans festes.

Normalment la celebració dels sants és per recordar la seva mort, però Sant Joan té el privilegi de ser l'únic de tot el santoral que commemora el seu naixement. Això és degut que en néixer el sant, el seu pare que era el sacerdot Zacaries molt content va encendre fogueres per totes les muntanyes perquè tothom s'assabentés del fet. Des de l'any 2009 , l'anomenada Flama del Canigó que baixa del cim d'aquella muntanya portada en relleus per tota la terra catalana és recollida per uns monjos i custodiada a l'església de Sant Pere de Pals per ser duta per l'Almirall Cristòfor Colom en la seva marxa el dia 3 d'agost cap a la descoberta del Nou Món, una flama símbol del respecte per la cultura i els pobles.

La nit de Sant Joan, a part de ser la nit de les bruixes també és la millor nit per anar a caçar gambuzins. A la nit, a les fosques se n'anaven dues persones al costat d'una font o rec d'aigua, un quedant-se al costat de l'aigua amb un sac obert, tocant una campaneta per cridar les bestioles i poder-les atrapar. L'altre, se n'anava a buscar-les. Al cap d'una estona se'n tornava sense fer fressa i empentava a l'altre company tirant-lo dins de l'aigua tot rient i dient: "Gambuzim ; " "Gambuzim " !

Avui en dia, en ser prohibits la majoria de focs, s'han anat perdent també les tradicions. El jovent ja dies abans, ha anat a comprar caixes i caixes de petards i coets que durant

hores va tirant pels carrers i places. Tradicions d'abans, i ara costums del present...
totes elles convergeixen en l'espai i el temps de la nit del solstici d'estiu , mostrant el
passat i el present de la nit màgica de Sant Joan.

Narcís Subirana

Investigador local de Pals i col-laborador del Cercle Català d'història.